

امام جواد (علیه السلام) و ادب بحث علمی با مخالفان

<?xml encoding="UTF-8?">

مقدمه

اهل بیت پیامبر علیهم السلام ، دانایان امت و پایه های فکری اسلام هستند. ایشان جانشینان واقعی پیامبر صلی الله علیه و آله هستند، اما بسیاری از مردم چنان معرفتی به ایشان نداشته اند. در اینجا گوشه ای از یک مجلس علمی که با محوریت امام جواد علیه السلام برگزار شده است را می آوریم و کمی درباره سخنان آن حضرت می اندیشیم.

زیباترین ادب در مناظره

یحیی بن اکثم که از علمای شناخته شده آن دوران بود در مجلسی با حضور مأمون و گروه زیادی از حضار، شروع به پرسیدن سوال از امام جواد علیه السلام نمود:

یحیی بن اکثم: ای زاده رسول خدا، نظر شما درباره این خبر چیست: «روزی جبرئیل بر رسول خدا صلی الله علیه و آله فرود آمده و گفت: ای محمد، خداوند عز و جلّ به تو سلام رسانده و میفرماید از ابو بکر پرس آیا از من راضی است زیرا من از او خشنودم؟»

حضرت فرمود: من منکر فضل ابوبکر نیستم، ولی بر راوی این خبر واجب است که حدیثش را با حدیث دیگری که از آن حضرت صلی الله علیه و آله نقل شده مقابله کند که در آخرین سفر حجّ فرمود:

«دروغ بر من بسیار شده، و پس از من نیز زیاد خواهد شد؛ پس هر که از روی عمد بر من دروغی ببندد باید جایگاه خود را در آتش قرار دهد. بنابراین هرگاه گفته ای از من به شما رسید آن را بر کتاب خدا و سنت من عرضه

کنید، هر چه موافق قرآن و سنت من بود را برگزید و مخالف آن دو را نگیرید»
و این خبری که نقل کردی با قرآن نمیخواند. خداوند متعال فرموده: «و همانا ما انسان را آفریده‌ایم و آنچه را
نفس او وسوسه میکند میدانیم و ما به او از رگ گردن نزدیک‌تریم - سوره ق، آیه 16»
اما بنا بر آن حدیث، راضی بودن یا نبودن ابوبکر بر خدا مخفی بوده و خواسته است که آن را از ابوبکر بپرسد. این
مطلب به لحاظ عقلی محال است.

یحیی بن اکثم: و در خبر است که: «مثل ابوبکر و عمر در زمین مثل جبرئیل و میکائیل است در آسمان».
امام جواد علیه السلام در لابلای سخنان مخاطب خود وارد نمی شوند. این خُلق پسندیده پیامبر و اهل بیت
علیهم السلام است که حتی در جنجالی ترین مباحثه ها و مناظره ها هم کنترل خویش را از دست نمی دهند.
ابتدا صبر می کنند و همه حرفهای مخاطب را با آرامش می شنوند، بعد با شیواترین و کوتاه ترین وجه پاسخی به
او می دهند که در سکوت فرو می ماند

امام جواد علیه السلام: و این مطلب نیز قابل تأمل است؛ زیرا جبرئیل و میکائیل دو فرشته مقربّی هستند که
هرگز معصیت پروردگار را نکرده و حتّی برای لحظه‌ای از طاعت خداوند دور نشده‌اند، ولی ابوبکر و عمر مدّتی از
عمر خود را در حال شرک به سر می بردند و درست است که بعد، اسلام آوردند اما بیشتر عمرشان را مشرک
بوده‌اند؛ پس تشبیه آن دو به آن دو محال است.

یحیی بن اکثم: و حدیث است که آن دو سیّد و سرور میانسالان اهل بهشتند. نظر شما درباره این حدیث
چیست؟

امام جواد علیه السلام: این حدیث نیز محال است؛ زیرا اهل بهشت همگی جوانند، و شخص میانسالی در
میانشان نیست، و این خبر از جعلیات بنی امیّه در ضدّیت با حدیثی است که رسول خدا صلی الله علیه و آله
درباره حسن و حسین علیهما السلام فرمودند که آن دو سرور جوانان اهل بهشت هستند ...

این سؤال و جوابها ادامه داشت و یحیی بن اکثم همچنان به خواندن احادیث گوناگون پیامبر درباره تحسین
ابوبکر و عمر ادامه می داد ولی امام جواد علیه السلام از راه عقل و گفته های پیامبر اثبات می نماید که آن
احادیث باطل و جعلی هستند. (احتجاج طبرسی، ج2، ص 446)

هشت نکته قابل توجه

اول:

پاسخهای امام جواد علیه السلام نشان می دهد که کاملاً دانا و آگاه هستند و در همان سنین کم دارای مقام امامت هستند، همانگونه که عیسی و یحیی علیهما السلام در سنین کم، پیامبر و حجت الهی بر مردم عصر خویش بودند.

دوم:

امام جواد علیه السلام کاملاً به پاسخ این سؤالها آگاه بودند. ما نیز تنها در صورتی خود را باید در معرض سؤالهای دیگران قرار دهیم که دانا و آگاه باشیم و اهل بیت علیهم السلام به ما آموخته اند که درباره مسائلی که به آنها آگاهی نداریم بگوییم: «نمی دانم».

سوم:

جالب آن است که حتی امروز هم اینگونه احادیث به نام پیامبر صلی الله علیه و آله برای مردم بازگو می شود. می آموزیم که نباید فریب مشهور بودن یک حدیث را بخوریم؛ زیرا ممکن است یک حدیث ساختگی بر اثر تکرار کردن مشهور شده باشد و در کتابهای مختلف آمده باشد اما مخالف با قرآن یا سنت پیامبر صلی الله علیه و آله باشد.

چهارم:

برای شناسایی احادیث جعلی، لازم است آن را بر قرآن و سنت قطعی پیامبر صلی الله علیه و آله عرضه کنیم. بنابراین روز به روز باید آگاهی خود را از قرآن و گفته ها و رفتارهای قطعی پیامبر صلی الله علیه و آله بالا ببریم. برای شناخت قرآن بجز تلاش علمی به طهارت باطنی هم نیاز داریم تا در کشف معانی قرآن به اشتباه نیفتیم. نکته دیگر آنکه درباره جعلی دانستن احادیث هم نباید شتابزده عمل کنیم. جبرئیل و میکائیل دو فرشته مقرب هستند که هرگز معصیت پروردگار را نکرده و حتی برای لحظه ای از طاعت خداوند دور نشده اند، ولی ابوبکر و عمر مدتی از عمر خود را در حال شرک به سر می بردند و درست است که بعد، اسلام آوردند اما بیشتر عمرشان را مشرک بوده اند؛ پس تشبیه آن دو به آن دو محال است.

پنجم:

با اینکه امام جواد علیه السلام احادیث مشهور درباره ابوبکر و عمر را ساخته دست دشمنان پیامبر و اهل بیت علیهم السلام می داند؛ هرگز درباره ابوبکر و عمر کلمه زشتی به زبان نمی آوردند، زیرا آن دو نفر در نزد بسیاری از مردم، محترم و گرانقدر محسوب می شوند. ایشان به روشی پسندیده حقیقتها را بیان می کنند تا هر کس جویای حق باشد از آن بهره ببرد ولی از فحش گفتن خودداری می کنند زیرا جنجال کردن مشکلی را حل نمی کند.

ششم:

به کمک آیه 22 سوره نور می فهمیم که کلمه فضل لزوماً به معنی فضیلت علمی و اخلاقی نیست؛ بنابراین در عبارت «من منکر فضل ابوبکر نیستم»، فضل ابوبکر به معنای مسنّ بودن یا امکانات مالی و یا هر ویژگی دیگری مانند آن است و هیچ دلالت روشنی بر فضیلت اخلاقی او ندارد.

هفتم:

امام جواد علیه السلام در لابلای سخنان مخاطب خود وارد نمی شوند. این خُلق پسندیده پیامبر و اهل بیت علیهم السلام است که حتی در جنجالی ترین مباحثه ها و مناظره ها هم کنترل خویش را از دست نمی دهند. ابتدا صبر می کنند و همه حرفهای مخاطب را با آرامش می شنوند، بعد با شیواترین و کوتاه ترین وجه پاسخی به او می دهند که در سکوت فرو می ماند. ما نیز باید چنین باشیم.

هشتم:

اگر در جامعه ای احادیث دروغ فراوان و شایع باشد، حتماً افراد هدایتگری مثل امام جواد علیه السلام هم در آن دوران حضور دارند. بنابراین هر کس در شبهه های فکری گرفتار باشد اگر مخلصانه از خدا راهنمایی بخواهد و در این راه استقامت داشته باشد، حتماً مشمول هدایت خدا خواهد شد زیرا یکی از صفات خدا، هادی است.